

J. V. STALIN, SPISY.

Spisy I, z ruského originálu Sočinenija, Tom I., vydaného v Moskve r. 1946 nakl. OGIZ, preložili: Marta Ličková, Miroslav Neman, Karol Truchlík, vyd. nakl. PRAVDA v Bratislave 1949, str. 408, cena Kčs 55.—.

Vydanie Spisov J. V. Stalina, ako na to poukazuje Ústav Marxa-Engelsa-Lenina pri VKS(b), je v samom Sovietskom sväze dôležitým podujatím a príspevkom k dejinám rozvíjania marxizmu-leninizmu, lebo je pokusom o súbor takmer všetkých Stalinových prác. Bolo totiž veľké množstvo prác, ktoré napísal Stalin pred i po Októbrovej revolúcii, ktoré po svojom niekdajšom uverejnení v novinách a časopisoch neboli nikde znovu vydané a publikované. V SSSR vyšlo už 13 sväzkov. Diela v jednotlivých sväzkoch sú usporiadané chronologicky, tak ako boli napísané, alebo uverejnené.

Prvý sväzok Spisov obsahuje diela napísané od r. 1901 do apríla 1907. Diela zaradené do tohto sväzku napísal autor v ranom období svojej činnosti. V týchto rokoch ruskí boľševici pod vedením V. I. Lenina kladli základy marxisticko-leninskej strany, jej ideologie, jej organizačných zásad.

Súdruh Stalin rozvíjal v tomto období svoju činnosť prevažne v Tiflise, a to v boji proti rozličným oportunistickým, protimarxistickým smerom. Zakladal boľševické organizácie v Zakaukazsku, viedol ich činnosť v duchu marxisticko-leninského učenia, obhajoval a zdôvodňoval základné zásady tohto učenia. Prevažná časť prác, zaradených do prvého sväzku, je tohto druhu. Sú to krátke polemické články, uverejňované v gruzinských časopisoch a osobitných brošúrach, ku ktorým je pripojená seria článkov vychádzajúca pod spoločným názvom *Anarchizmus či socializmus?*

V tomto období 1901—1907 sa revolučné hnutie v Rusku neobyčajne vzráha a vzráhajú sa i marxistické sociálno-demokratické organizácie. Vnútoraná politická a sociálna situácia v Rusku ako i zahraničná politika cárizmu vyvoláva čoraz väčšiu a zjavnejšiu nenávisť v ľudových masách, odhaľuje hnilobu cárskej samovlády. Nevydarená vojna s Japonskom, v ktorej Rusko utrpelo veľkú porážku, urýchljuje proces revolučného uvedomovania mäs. Kapitalistický útlak sa v týchto rokoch stupňuje. Hospodárska kríza v r. 1900—1903 zhoršila neznesiteľné položenie pracujúcich, vojna toto utrpenie ešte rozmnožila. Robotníctvo trpelo nielen kapitalistickým vykorisťovaním, otrockou námezdou prácou, ale najmä úplne bezprávnym postavením svojej triedy. Roľníctvo živorilo bez pôdy, viazané ešte zvyškami feudálnych poriadkov. Národy, obývajúce Rusko, boli vystavené vykorisťovaniu ruských i vlastných veľkostatkárov a okrem toho národnostnému útlaku. Príčin k vzburám, štrajkom a revolučnému hnutiu bolo viac ako dost.

Sociálno-demokratická strana, ktorá po svojom slúčení vystupovala ako jediný obhajca všetkých pracujúcich, mala v tomto období veľké a ťažké úlohy: organizovať, učiť, bezpečne viesť pracujúce masy celou spleťou manévrov, ktoré osnovala cárska vláda, jej politický aparát — buržoázny štát — a okrem toho musela bojovať vo vlastných radoch, obhajovať čistotu učenia Marxa, Engelsa, Lenina, bojovať proti ekonomistom, eserom, menševikom a anarchistom.

J. V. Stalin, v tom čase ešte mladý marxista, ako sám seba nazýval, stojí vo všetkých týchto bojoch pevne na stanovisku boľševikov, na strane, ktorú organizoval a viedol Lenin. Od začiatku svojej činnosti či už prakticko-organizačnej, či teoreticko-publikačnej nad-

väzuje na učenie Lenina, tvorivo ho rozvíja a stáva sa najbližším spolupracovníkom Lenina pri utváraní ideológie a politiky leninizmu.

Sociálno-demokratická strana Ruska, ako sme už spomenuli, nebola jednotná. V jej radoch bolo veľa nepriateľských živlov, s ktorými boľševici svádzali viaceročný tuhý boj. Stalin úplne súhlasil s učením o strane, ktoré sformuloval Lenin. V prácach tohto obdobia rozvíja svoje učenie o triede proletárov a strane proletárov, zdôrazňuje, že v kapitalizme sú ľudové masy nevyhnutne stíhané biedou a zaostalosťou, že nevyhnutne tvoria proletariát, ktorý sa ako celok nemôže povzniesť k želanému uvedomeniu. Preto je potrebná skupina uvedomelých vedúcich, ktorá sjednotí roztrieštenú armádu proletárov, povedie ju v boji, socialisticky ju vychová. Je potrebná strana, ako najlepšia, najpokrokovejšia avantgarda triedy proletárov. Táto strana nesmie byť náhodným shlukom jednotlivcov, ale musí byť soľknutou centralizovanou organizáciou, musí mať svoj vlastný program (najbližšie a konečné ciele hnutia) a svoje vlastné organizačné zásady (formu spolčovania). Proti všetkým frakciám v sociálno-demokratickej strane stavia Stalin bezpodmienečnú požiadavku jednoty programových, taktických a organizačných názorov, ktorá jedine môže poskytnúť i jednotu ideologickú. Druhý sjazd strany (1903) si vzal za úlohu sjednotiť rozptýlené sily, spojiť ich do jednotnej robotníckej strany. Ale práve preto, že skupina vedená Martovom podceňovala význam organizácie strany, že nepokladala strannícku organizáciu proletariátu za dôležitú pre víťazstvo revolúcie, práve preto nedošlo ani k ideologickej jednote. Došlo k neshodám v strane, k vzniku „väčšiny“ a „menšiny“. O tomto referuje Stalin v článku *Stručne o neshodách v strane*.

I keď Lenin a popri ňom Stalin sústavne bojovali za jednotnú líniu sociálno-demokratickej strany, zostáva v skutočnosti SDRSR rozštiepená na boľševikov a menševikov až po V. sjazd, ktorý schválil boľševickú líniu strany. Až tento sjazd zabezpečil splnenie Stalinových požiadaviek, ktoré nastoľuje v rade článkov: *Najbližšie úlohy sociálnej demokracie*, *Odpoveď Sociál-Demokratu*, *Buržoázia kladie osídla*, *Stručne o neshodách v strane* atď. Závery z nich možno formulovať zhruba takto: odvrátiť živelné a nesústreďené hnutie robotníkov, zbaviť ho kolísavých vodcov, dať mu proletársku pevnosť a teoretickú jasnosť, spojiť robotnícke hnutie so socializmom, socialistickým uvedením. Iba vtedy, keď strana spojí živelné hnutie, ktorým sú masy priamo nabité s vedeckým socializmom, ako to učil Marx a Engels, iba vtedy povedie a dovedie až do konca sociálnu revolúciu a robotnícku triedu k víťazstvu. A iba vtedy bude môcť zaujať správne stanovisko a voliť správnu taktiku v tomto období narastajúcej revolúcie. Tak učil J. V. Stalin.

V ďalších bojových článkoch, ako *Robotníci Kaukazu, prišiel čas odplaty*, *K občanom!*, *Nech žije červená zástava*, *Marx a Engels o povstaní*, *Triedny boj* atď. analyzuje Stalin súčasnú situáciu v Rusku, vyhaŕňuje dve základné tendencie v pestrom a pohyblivom obraze súčasnej spoločnosti, dva tábory, tábor kapitalistov a proletárov, vyzýva proletariát k triednemu boju, k organizovaniu proti vykorisťovateľom, pripravuje masy k štrajkom, k ozbrojenému povstaní (lebo nenávisť k vláde nestačí, treba mať aj oddiely a taktiku boja; nemôže zvíťaziť, kto nevie správne útočiť), bije do menševikov, ktorí miesto svrhnutia cárizmu kompromisnícky navrhovali jeho reformovanie, miesto revolúcie oportunistické spolupracovanie s buržoáziou, miesto sväzku s roľníctvom sväzok s kadetmi, miesto revolučnej vlády proletariátu — Štátnu dumu. Bojuje so všetkými, ktorí sa neprávom dovoľávajú učenia Marxa a Engelsa. Vo svojich článkoch oboznamuje súdruhov s čistým učením zakladateľov socializmu a dokazuje priamu líniu ruských boľševikov od tohto prameňa.

Prípravy k prvej ruskej revolúcii (1905) a jej priebeh, učí ďalej Stalin, daly ruskému proletariátu bohatú politickú školu, priblížily mu ciele hnutia, ukázaly taktiku boja. Ukázalo sa, že dejinné vystúpenie robotníckej triedy je neodvratné a vláda ľudu jediným cieľom celého hnutia. Na otázku, či možno tento cieľ dosiahnuť pokojným vyjednávaním, alebo pomocou štrajkov (aké boli v januári a decembri 1905), odpovedá autor kategoricky: Nie!

Jedinou spoľahlivou cestou je ozbrojené povstanie proletariátu a roľníctva. Decembrová srážka v Moskve a Lotyšsku, ktorá síce začala štrajkom, ale prerástla v ozbrojené povstanie, ukázala nevyhnutnosť a zákonitosť takéhoto postupu.

Všetky práce zahrnuté do prvého sväzku sa vyznačujú bojovým zápalom, zvýšeným ostrým tónom tam, kde sa hovorí o nepriateľoch proletariátu, systematickým výkladom hlavných otázok marxizmu tam, kde autor chce učiť, vysvetľovať, rozvíjať toto učenie. Už v týchto prvých prácach vidieť budúceho vodcu proletariátu, už tu sa prejavuje celá rodiača sa Stalínova osobnosť. I keď sa k niektorým otázkam (ako napr. agrárnej) ešte musí vrátiť, i keď niektoré (otázka národnostná) ešte podrobnejšie a sústavnejšie vypracuje, píše už v týchto časoch svoje známe dielo *Anarchizmus či socializmus?*

Toto dielo napísal Stalin v chvíľach dočasného obratu prvej ruskej revolúcie. Revolučné hnutie v masách nebolo neúspechom decembrového povstania potlačené, ale všeobecne bolo badať pokles revolučnej nálady. Bolo to jednak tým, že cárska vláda sa vrhla na revolučný proletariát (najmä na jeho vodcov) a rôznymi represáliami znemožňovala každý jeho prejav, jednak tým, že posilnená kontrarevolúcia začala v rozličných formách pôsobiť medzi masami.

Tak koncom r. 1905 a začiatkom r. 1906 viedla v Gruzínsku skupina anarchistov na čele s Kropotkinovým stúpencom Čerkezišvilim a jeho prívržencami zúrivú kampaň proti sociálnym demokratom. Lenin a Stalin demaskovali zradcovskú politiku tejto skupiny, ktorá sa pod zástavou socializmu pokúšala zdiskreditovať marxizmus, podkopať vplyv boľševikov a strhnúť za sebou revolučne naladenú, no ideologicky nevyspelú a politicky neskúsenú masu, dezorganizovať proletariát. Anarchisti nedosiahli síce v proletariáte nijakú oporu, ale medzi maloburžoáznymi a deklasovanými živlami mali určitý vplyv.

V *Anarchizmus či socializmus?* podrobil Stalin učenie anarchistov zničujúcej kritike. Oproti ideológii anarchistov (a súčasne všetkých reformistov) postavil revolučné učenie marxizmu, podal hlbokú analýzu dialektickej metódy, materialistickej teórie, proletárskeho socializmu. Vyzdvihol celistvosť Marxovho učenia, vyjadrujúceho základné záujmy robotníckej triedy, program i taktiku jeho boja v podmienkach kapitalizmu. Stalin tu teda riešil principiálne otázky marxizmu-leninizmu. Postup v tejto práci je takýto: Výklad marxistickej dialektickej metódy, názory anarchistov o tejto metóde a konečne Stalínova kritika anarchistov; výklad marxistickej materialistickej teórie, názory anarchistov na túto teóriu, a Stalínova kritika anarchistov v tomto bode; analýza filozofie anarchistov a Stalínova kritika; socializmus anarchistov a Stalínova kritika a konečne sumárne uzávery.

V prvej kapitole vykladá Stalin dialektickú metódu. Verný filozofii Marxovej a v shode s ňou takto charakterizuje dialektickú metódu: „Dialektická metóda hovorí, že život treba skúmať taký, aký je; a keďže život je v neprestajnom pohybe, musíme ho teda skúmať v jeho pohybe, v ničení a tvorení. Kam speje život, čo umiera a čo sa rodí, čo sa ničí a čo sa tvorí a ako tento proces prebieha — to sú otázky, ktorými sa zaoberá dialektická metóda.“ (I. sv., str. 296.) V tejto všeobecnej charakteristike sú obsiahnuté všetky znaky dialektickej metódy, ktoré Stalin ďalej rozvíja v *Dialektickom a historickom materializme* a v *Otázkach o jazykovede*. Už tu venuje najväčšiu pozornosť jadrú dialektiky — jednote a boju protikladov — učiac, že vnútorným obsahom pohybu života, vývinového procesu je boj nového so starým, rastúceho s umierajúcim, revolučného s kontrarevolučným. Tento vývinový proces, rozvíja dialektickú metódu ďalej súdruh Stalin, má dvojakú formu: evolučnú a revolučnú. Evolúcia, t. j. nepatrné kvantitatívne zmeny, pripravuje revolúciu, t. j. z kvantitatívnych zmien premenu kvalitatívnu. Evolúcia všade pripravuje pôdu revolúcii, kým revolúcia završuje jej prácu, spôsobuje náhlu kvalitatívnu zmenu a dáva impulz k ďalšiemu vývinu.

Všetky tieto uzávery majú nedoceneniteľný praktický význam pre politiku marxistickej strany. Autor ich podrobne vyvodzuje a kladie na ne, zvlášť v tomto období, veľký dôraz.

Anarchisti a reformisti, hoci sa vyhlasovali za pravoverných marxistov, neuznávali dialektickú metódu ani v oblasti prírody a tým menej v živote spoločnosti. Naopak, dokazuje im Stalin, chceli ju zdiskreditovať poukazovaním, že pôvodcom dialektickej metódy je konzervatívec Hegel, že v dôsledku jeho metafyzického systému je i dialektická metóda metafyzika, alebo na inom mieste, že dialektika je „chytráctvo“, „sofistika“, „logické salto mortale“, že touto metódou možno dokázať pravdu tak ako lož.

Taký je ich „marxizmus“, hovorí Stalin a dokazuje im pomocou vedeckých dôkazov, že dialektická metóda je jediná vedecká metóda, že sa pozerá na život s otvorenými očami, vyhmätáva tep života a spoločnosti, neskláňa a nezastavuje sa pred ničím, lebo je svojou podstatou kritická a revolučná.

V druhej kapitole rieši Stalin základnú otázku filozofie — vzťah bytia a vedomia — a podáva zdôvodnenie materialistickej teórie. Vyvracia učenie idealistov (rôznych idealistických smerov), ktorí tvrdia, že pred prírodou a bytím bola tu svetová idea, duch, vedomie, ktoré sa stalo základom ich vývinu, exteriorizovalo sa. Vyvracia aj učenie dualistov, ktorí predpokladajú dva druhy javov, materiálne a ideálne. Objasňuje základy monistického materializmu Marxovho, jeho náhľady na vývin prírody i vývin spoločnosti. Za základ, alebo lepšie povedané za východisko si berie základnú tézu materialistickej filozofie, tézu o primárnosti bytia pred vedomím, spoločenského bytia pred spoločenským vedomím. Hovorí, že vedomie a bytie, idea a hmota sa navzájom nepopierajú, ale nie sú ani tým istým javom. Opakuje Marxovu definíciu, že bytie a vedomie sú dve rozličné formy toho istého javu, ktorý, všeobecne povedané, sa volá príroda alebo spoločnosť. Podstata veci je v tom, zdôrazňuje Stalin, že vo vývine spoločnosti, tak ako vo vývine prírody predchádza vedomiu, t. j. tomu, čo sa deje v našej hlave, príslušná materiálna zmena, t. j. to, čo sa deje mimo nás a za tou či onou materiálnou zmenou skôr či neskôr nevyhnutne nasleduje zmena ideí. V ďalšom rozvádza Stalin význam, ktorý má materialistická teória pre praktickú činnosť ľudí. A ako pri dialektickej metóde tak i teraz, po dôkladnom výklade materializmu, polemizuje s učením anarchistov, ktorí sa pokúšajú využiť nedostatky Feuerbacha a očierňujú marxistický materializmus, že preberá učenie „panteistu Feuerbacha“, alebo inde, že je vulgárnym materializmom, alebo zle maskovaným dualizmom, kompromisom medzi metafyzikou a vedou, že Marxovo učenie je „teóriou žalúdka“ atď. Stalin odкрýva chyby tejto pseudofilozofie anarchistov a dokazuje, že Marxova materialistická teória vedecky skúma vzájomný vzťah medzi ideálnou a materiálnou stránkou, že sa opiera o vedecký výskum života, že takejto analýze podrobuje i spoločenský život, hospodársku základňu spoločnosti a jej odpovedajúcu nadstavbu.

V tretej kapitole skúma autor spojitosť dialektického materializmu a proletárskeho socializmu. Dokazuje, že Marx a Engels sú nielen zakladateľmi akejsi „novej filozofie“, ale že sú vodcami proletárskeho hnutia, ktorému dali teoretickú zbraň v boji za oslobodenie ľudstva od duchovného a hospodárskeho vykorisťovania.

Stalinova práca *Anarchizmus či socializmus* je významným príspevkom k tvorivému rozvítiu marxizmu-leninizmu. Spolu s Leninovou knihou *Materializmus a empiriokriticismus* mala táto práca nesmierny význam pre teoretickú prípravu boľševickej strany. Je príkladom stranníckosti vo vede, spojením teórie a praxe, filozofie a politiky.

Touto prácou sa končí I. sväzok Stalinových Spisov.

J. V. Stalin, Spisy II, z ruského originálu Sočinenija, Tom II., vydaného v Moskve r. 1946 nakl. OGIZ, preložila Marta Ličková za spolupráce Karola Truchlíka, vyd. nakl. Pravda v Bratislave 1950, str. 421, cena Kčs 55.—.

Druhý sväzok Spisov J. V. Stalina obsahuje diela, ktoré napísal Stalin v období od druhej polovice r. 1907 do r. 1913 a zachytáva teda dve obdobia revolučnej činnosti Stalinovej, obdobie bakinské a obdobie petrohradské.

Porevolučné roky v Rusku sú rokmi najkrajnejšej reakcie a krvavého prenasledovania. Cárská vláda po rozpustení II. Štátnej dумы (1907) nezastavila sa pred nijakou neľudskosťou, keď išlo o ľudové masy, „povstalcov a rebelantov, ohrožujúcich bezpečnosť štátu a cára“, ako to opakoval cársky krvavý minister Stolypin.

Obdobie Stolypinovej vlády sa vyznačuje nielen represáliami a perzekúciami, ale i dômyselnými politickými a hospodárskymi opatreniami, ktoré mali upevniť rútiaci sa cársky režim a uvaliť ešte väčšie jarmo na šiju robotníkov a roľníkov. Boly to napr. Stolypinove pozemkové zákony z r. 1906, alebo opatrenia v priemysle a obchode, v dôsledku ktorých nastala koncentrácia kapitálu v rukách stále mocnejších kapitalistických skupín. Kapitalizmus v Rusku prerastal tiež v kapitalizmus monopolistický, no pri tom bol súčasne veľmi závislý od kapitalizmu zahraničného.

Cárská vláda využívala porážku revolúcie na každom fronte. V dôsledku toho nastáva úpadok vlny revolúcie a kontrarevolúcia nastupuje i na ideologickom fronte. Objavil sa celý rad „reformátorov“ a „likvidátorov“ marxizmu, ktorí podkopávali revolúciu, brzdili proletárske hnutie, vulgarizovali marxizmus.

Sociálno-demokratická strana Ruska má v tomto období ťažké a zodpovedné úlohy. Mnoho príslušníkov strany, najmä z radov maloburžoázie a kolísavej inteligencie, opúšťalo stranu zo strachu pred prenasledovaním cárskej vlády. Lenin a Stalin v mnohých prejavoch z tohto obdobia poukazujú na to, že takéto časy sú preverovacou skúškou strany, keď sa musí učiť takticky ustupovať, maskovať, prejsť do ilegality a plánovito viesť celý svoj boj.

Prvé články II. sv. Stalinových Spisov, spadajúce časovo do prvej polovice r. 1907, sú v shode s tým, čo bolo už povedané, venované taktike boľševikov a strany. Sú to napr. články: *Predslov ku gruzínskemu vydaniu brošúry K. Kautského, Hybné sily a perspektívy ruskej revolúcie, Volebný boj v Petrohrade a menševici, Samovláda kadetov, či samovláda ľudu* atď.

Nejednotnosť SDRSR, ktorá sa jasne prejavovala už pred revolúciou r. 1905, vystúpila po tejto revolúcii ešte výraznejšie. V zásadných otázkach (napr. aký má byť ráz ruskej revolúcie, kto má byť jej vodcom, či môže byť liberálna demokracia spojencom proletariátu v revolúcii) nedosiahli boľševici a menševici shody, čo malo v praktickej politike taký následok, že vo volebnej kampani do Štátnej dумы vystúpili menševici v otvorenom boji proti boľševikom a vyjednávali s kadetmi. Okrem toho po r. 1907 vzrástol počet buržoáznych strán v Rusku (napr. kadeti, trudovici, ľudoví socialisti), ktoré, popri všetkých už existujúcich stranách a frakciách, bojovaly o uplatnenie v politike. J. V. Stalin a boľševici vôbec odhaľovali pravú tvár týchto politických strán a skupín a zdôrazňovali ako pred revolúciou: „Ku kormidlu spoločensko-politického života sa musí dostať ľud, proletariát, roľníctvo! Víťazstvo revolúcie to je diktatúra proletariátu a roľníctva na vydobytie osemhodinového pracovného dňa, konfiškáciu všetkej statkárskej pôdy a zavedenie demokratického zriadenia.“ (*Spisy II*, str. 33.)

Všetky Stalinove práce z tohto obdobia, rozvíjajúce taktiku boľševickej strany po revolúcii, sú plné presvedčenia, že v najbližších rokoch dôjde znovu k revolučnému rozmachu, a že strana musí pripravovať masy na nové úkoly. Menševici neverili v možnosť nového rozmachu revolúcie a navrhovali legálne spolupracovať s buržoáznymi stranami, najmä s najsilnejšou stranou kadetov.

Neshody medzi týmito dvoma krídlami soc. demokracie najsumárnejšie podáva Stalin v článku *Londýnsky sjazd SDRSR*. Ide o V. sjazd strany, ktorý vyriešil zásadné neshody medzi boľševikmi a menševikmi a sjednotil robotníkov celého Ruska v jednotnú celoruskú boľševickú stranu. Autor vo forme „zápisov delegáta“ referuje o priebehu sjazdu. Všetky neshody redukuje v podstate na dve základné: otázka o charaktere ruskej revolúcie a otázka úlohy rozličných tried a strán ruskej spoločnosti v tejto revolúcii. Menševici tvrdili, že súčasná ruská revolúcia je buržoázna a nie socialistická a preto jej vodcom môže byť len

buržoázia, tak ako to bolo vo Francúzsku a iných európskych krajinách. „Hegemónia proletariátu je škodlivá utópia. Proletariát musí ísť za radikálnou buržoáznou opozíciou“; také boli heslá menševikov. O roľníctve mali menševici taký názor, že roľníctvo je síce do istej miery revolučnou silou, ale má v sebe veľa reakčného, a preto proletariát musí sa skôr orientovať na liberálno-demokratickú buržoáziu a okolo nej soskupiť všetky bojujúce sily. J. V. Stalin vyvracia tieto názory menševikov a dokazuje, že ruská revolúcia, i keď je de facto buržoázno-demokratická, líši sa od buržoázno-demokratických revolúcií iných štátov tým, že na rozdiel od nich Rusko má dnes novú revolučnú triedu — proletariát. Ruský proletariát už niekoľko rokov vystupuje samostatne za svoje triedne požiadavky; je dostatočne vyzbrojený triednym uvedomením, chápe svoje záujmy, je somknutý vo svojej strane, má najsilnejšiu stranu v Rusku s vlastným programom a takticko-organizačnými zásadami. Preto, učí súdruh Stalin, proletariát sa stáva zákonite vodcom revolúcie, lebo „tam, kde proletariát vystupuje samostatne, buržoázia prestala byť revolučnou“. Oproti menševickej oportunistickej téze „Spoločne s celou opozíciou proti vláde na čele s liberálnou buržoáziou!“ stavia boľševickú tézu „Spoločne s revolučným roľníctvom proti carizmu a liberálnej buržoázii na čele s proletariátom!“ (II. sv., 73—75.)

Ani po londýnskom sjazde neprestala činnosť oportunistických živlov v strane. Bola to najmä skupina tzv. „likvidátorov“, proti ktorej vystupuje Stalin v období svojej revolučnej činnosti v Baku. Zdôrazňuje význam Plechanovovej poučky: „Revolúcia zvíťazí v Rusku ako robotnícke hnutie, alebo nezvíťazí vôbec“ — bojuje proti pasivite, ktorá v tomto období zachvátila mnohých stranníkov. Pre toto obdobie sú významné články, ako *Kríza strany a naše úlohy*, *Zo života strany*, *Listy z Kaukazu* a i. Z týchto prác vidieť, ako je marxisticko-leninská teória revolučného hnutia živá, ako sa taktika rodí vždy v konkrétnych situáciách, v najtesnejšom spojení s praxou. Hoci jadro strany pracovalo v ilegality, navrhoval Stalin spojiť ilegálnu prácu s prácou v legálnych odborových organizáciách. Odborové organizácie sprostredkujú spojenie jadra organizácie s masami, prenášajú aktivitu do mas a preto im treba venovať so strany boľševickej taktiky zvýšenú pozornosť. Otázkam odborových organizácií a využívania legálnych možností sú venované články: *O čom svedčia naše štrajky v poslednom čase?*, *Treba sa pripravovať*, *Porada a robotníci*, *K nastávajúcej všeobecnému štrajku* atď.

Všetky Stalinove práce z tohto obdobia jasne dokumentujú, že hybné sily ruskej revolúcie *neboli porážkou prvej ruskej revolúcie úplne podlomené*. Bolo to len čiastočné ochromenie, ktoré na druhej strane prinieslo strane zdravú očistu, pri ktorej sa vyfarbili „priatelia a nepriatelia“ proletariátu, a ktoré súčasne posilnilo presvedčenie mas, že kontrarevolúcia už nie je schopná vyporiadať sa s driemajúcimi silami revolúcie, naopak, že podnecuje zvýšenú aktivitu. Už r. 1908—10 bolo medzi robotníkmi a roľníkmi znovu badať zvýšenie revolučnej nálady. Ilegalita a odbory konaly svoje dielo. Veľkú zásluhu a popri Leninovi najväčšiu zásluhu na tomto správnom vedení strany a mas má J. V. Stalin.

Zatiaľ čo boľševici kráčali pevne po línií marxizmu-leninizmu, odštiepila sa v týchto časoch znovu jedna frakcia pod vedením Trockého, tzv. *centristi*. Trocký a jeho skupina stáli vo všetkých hlavných otázkach na pozíciách menševikov-likvidátorov, hlásali teóriu prispôsobenia sa, podrobenia záujmov proletariátu záujmom buržoázie. Stalin z vyhnanstva podporuje Lenina proti Trockému, Zinovievovi, Rykovovi. V *Liste Ústrednému výboru strany zo soľvyčegodského vyhnanstva* odsudzuje Trockého „syntézu“ ako prehnitú bezzásadovosť, sentimentálnu smes rôznorodých zásad. Tento list je dôležitým dokumentom histórie boľševickej strany, lebo obsahuje základné úlohy strany, ktoré sa staly neskoršie programom Pražskej konferencie. Pražská konferencia znamenala príznaky nového rozmachu revolučného hnutia v Rusku. Zhodnotila bilanciu celého predchádzajúceho boja boľševikov s oportunizmom a usniesla sa vyhnúť menševikom zo strany. Vo svojich usneseniach vytýčila ďalej aktuálne politické heslá ako minimálny program strany: demokra-

tickú republiku, osemhodinový pracovný deň, konfiškáciu všetkej veľkostatkárskej pôdy. Pražská konferencia priniesla aj oživenie činnosti strany. Zvolila Ústredný výbor strany a pre vedenie revolučnej práce v Rusku utvorila Ruské byro Ústredného výboru na čele so súdruhom Stalinom.

Po Pražskej konferencii, na ktorej bol J. V. Stalin zvolený do Ústredného výboru a poverený funkciou uskutočňovať usnesenia konferencie, nastáva petrohradské obdobie jeho revolučnej činnosti. Z tohto obdobia sú ostatné články, zahrnuté do II. sväzku Spisov, ako *Nech žije strana*, *Lady sa pohly*, *Všetkým robotníkom a robotníkům Ruska* a i. Články z petrohradského obdobia boli uverejňované v robotníckom boľševickom časopise *Pravda*, ktorý v r. 1912 vznikol z iniciatívy Stalina. Pravda má v živote SDRSR veľké a mimoriadne dôležité zásluhy. Od svojho vzniku bola skutočne boľševickým masovým denníkom, bola hlasom, ktorý načúval pozorne každý robotník Ruska. Písala o potrebách a požiadavkách robotníctva, informovala o každodenných udalostiach v strane, vštepovala robotníkom vedomie jednoty záujmov všetkého robotníctva, formovala ich triedne vedomie, vychovávala, organizovala, volala do boja. S *Pravdou* je spojený nový rozmach revolúcie (1912—14) a nový rast Stalinovej osobnosti. Články, ktoré tu uverejňuje sú bezprostredne spojené s osudom ruskej proletárskej revolúcie. Boľševickými heslami mobilizujú proletariát k štrajkom, k novému revolučnému povstaniu, posilňujú v masách presvedčenie o konečnom víťazstve, hromžia na udalosti ako bolo „krviprelatie na Lene“, poskytujú pokyny k práci v organizáciách. Každý Stalinov prejav, článok, list je zachytením pohybu vonkajšej situácie a súčasne reakciou smelého a predvídavého marxistu na udalosti hospodárske, politické a najmä na život strany.

K druhému sväzku je pripojená známa Stalinova práca *Marxizmus a národnostná otázka*.

Nie je náhodou, že si Stalin od začiatku svojej činnosti stavia za úkol riešiť národnostnú otázku. Národy, bývajúce na území cárskeho Ruska, boli okrem hospodárskeho vykorisťovania vystavené krutému národnostnému útlaku. So vzrastom kapitalizmu sa nacionálny tlak stupňoval často do neznesiteľnosti. Osud ruskej revolúcie a neskôr sovietskej moci závisel do značnej miery od toho, či sa boľševikom podarí získať početné národnosti bývalého cárskeho Ruska. Preto museli zaujať jasné a správne stanovisko k národnostnému hnutiu podrobených národov a k ich národno-oslobodzovacím snahám.

V prvej kapitole podrobuje Stalin pojem národ dôslednému a vyčerpávajúcemu skúmaniu. Ako záver tohto skúmania postaví definíciu národa: Národ je historicky sa utvorivšie pevné spoločenstvo ľudí, spojených spoločným jazykom, územím, hospodárskym životom a psychickým založením, ktoré sa prejavuje v spoločnej kultúre (str. 303). Pravda, upozorňuje Stalin, treba mať na mysli, že národ je jav historický, že mal moment a príčiny vzniku, že ako každý jav podlieha tiež ustavičnej zmene. Svoju definíciu národa stavia proti náhľadom rakúskych sociálnych demokratov Springera a Bauera, ktorí stotožňujú národ s národným charakterom a redukujú tak skutočný súhrn znakov národa na jediný charakteristický znak. Stalin polemizuje s takýmto ponímaním národa a označuje ho za idealistické, nevedecké, ktoré, len čo ho chceme konkrétne aplikovať na nejaký národ, vyvráti samo seba.

V ďalšej kapitole vysvetľuje Stalin historický moment vzniku národov. Konštatuje, že proces likvidácie feudalizmu a rozvíjania kapitalizmu je i procesom sdružovania ľudí v národy. S nástupom kapitalizmu, ktorý oproti feudálnej rozdrobenosti prináša hospodársku i politickú koncentráciu, koncentrujú sa okolo mladšej buržoázie i jednotlivé národnosti v celistvé národy. V procese tohto utvárania hlavnou aktívnou silou je mladá buržoázia. Základnou otázkou buržoázie je trh. Jej cieľom je nájsť odbyť pre svoje tovary a vyjsť víťazne z konkurencie s buržoáziou inej národnosti. Z toho vyplýva snaha buržoázie zabezpečiť si „vlastný“ trh a zatiahnuť do svojho boja za triedne záujmy čo najširší okruh širokých vrstiev národa. Ale buržoázia, naráža v týchto snahách na mocný odpor panujúcich

tried a začína sa boj. Tento boj zpočiatku úplne hospodársky prenáša sa postupne do oblasti politickej, lebo v tejto sfére môže byť úspešnejší.

Stalin na vývine jednotlivých národov v západnej a východnej Európe ukazuje vznik a vývin národnostného hnutia, poukazuje na jeho triedny charakter, odhaľuje v národnostných bojoch konkurenčný boj. Buržoázia panujúceho národa používa všetky prostriedky utlačania, siaha na slobodu pohybu, materinského jazyka, tlače, shromažďovania a pod., aby znemožnila a oslabil konkurenta. Utlačaný konkurent, t. j. buržoázia ostrčeného národa, prebudená týmto tlakom k životu, dáva sa do pohybu, mobilizuje celý národ, apeluje na svoj „prostý ľud“, začína kričať o „vlasti“, vydávajúc svoju vlastnú vec za vec celonárodnú. Tak sa začína národné hnutie (str. 312). Proletariát nemá nič spoločného s týmto buržoáznym nacionalizmom, neberie účasť na jeho záujmoch. Záleží to však od stupňa jeho uvedomelosti, či sa buržoázii podarí zatahnúť ho do národnostného hnutia, ktoré — zdôrazňuje Stalin — je svojou podstatou bojom buržoázných tried a je prospešný iba pre buržoáziu, i keby navonok dostal ráz celonárodný.

Z toho však nevyplýva, hovorí ďalej Stalin, že proletariát nemá bojovať proti politike národnostného utlačania, ktorá je pre proletariát nebezpečná v dvoch smeroch: Na jednej strane potláčaním práv utlačeného národa brzdi sa rozvoj duchovných síl proletariátu, na druhej strane politika národnostných trení odvádza pozornosť širokých vrstiev od otázok sociálnych, od otázok triedneho boja k otázkam národnostným, čo je vážnou a nebezpečnou prekážkou pre sjednotenie a priateľstvo národov.

Preto robotníci musia bojovať proti politike utlačania národov vo všetkých jej formách, od najrafinovanejších po najhrubšie. To sa dosiahne len tým, keď sa pred proletariátom celého sveta odhalí podstata národnostných bojov, keď sa proletariát postaví dôsledne za požiadavku samourčenia národov. Právo samourčenia hovorí, že iba sám národ má právo určovať svoj osud, nikto nemá právo násilne zasahovať do života národa, zatvárať jeho školy a iné kultúrne ustanovizne, narušovať jeho mravy a obyčaje, obmedzovať slobodu jazyka a ukracovať ho o jeho práva. Národ je suverénny, má právo zariadiť si život podľa vlastnej vôle. Forma, akú si národ vyberá, závisí od konkrétnych historických podmienok, v ktorých národ žije. „Hospodárske, politické a kultúrne podmienky, v ktorých národ žije — to je jediný kľúč na riešenie otázky, ako si má zariadiť život ten alebo onen národ, aké formy má mať jeho budúca ústava.“ (Str. 319.)

V ďalšej kapitole kritizuje Stalin riešenie národnostnej autonómie, ako ju vypracovali bundisti a rakúski teoretici, polemizuje najmä s Bauerovou koncepciou kultúrno-národnostnej autonómie. Záverom analyzuje národnostnú otázku v Rusku a úlohy soc. demokracie pri jej riešení.

Stalin v práci *Marxizmus a národnostná otázka* jasne dokázal, že národnostná otázka nie je nič samostatného, raz a navždy daného. Národnostná otázka je iba časťou všeobecnej otázky pretvorenia existujúceho buržoázneho poriadku a je podmienená stavom sociálnych pomerov, povahou štátnej moci v krajine a celým priebehom spoločenského vývinu.

Stalinova práca *Marxizmus a národnostná otázka*, ktorú dopĺňa neskôr radom iných prác o národnostnom probléme, je základným princípom národnostnej politiky Sovietskeho svazu. Jej správnosť najlepšie potvrdzuje vznik dobrovoľného sväzku sovietskych republik na rozvalinách starého cárskeho Ruska, kde víťazná revolúcia v duchu proletárskeho internacionalizmu skoncovala dôsledne aj s akýmkoľvek národnostným útlakom.

Prácou *Marxizmus a národnostná otázka* končí sa II. sv. Stalinových Spisov.

J. V. Stalin, *Spisy III, z ruského originálu Sočinenija, Tom III, vydaného v Moskve r. 1946, nakl. OGIZ, preložil Ján Ferenčík, vydalo nakl. Pravda v Bratislave 1950, str. 430, cena Kčs 55.—.*

Tretí sväzok Spisov obsahuje základné diela J. V. Stalina, ktoré spadajú do obdobia priprav Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie 1917. V tomto čase viedol Stalin v tesnej spolupráci s V. I. Leninom boľševickú stranu a robotnícku triedu v boji ku konečnému víťazstvu, k vydobytí štátnej moci.

V predvečer prvej svetovej vojny bola už boľševická strana v Rusku dostatočne silná a vnútorne pevná, aby usmerňovala a viedla revolučné akcie robotníckej triedy. Preto, keď vypukla svetová vojna a Rusko vstúpilo do vojny, neboli ruskí vodcovia revolúcie nepripravení. Naopak, boľševici predvídali svetovú katastrofu a vstupovali do nej so správnym prehľadom situácie a pevným odhodlaním ukázať proletariátu celého sveta pravú tvár vojny a doviest proletariát ku konečnému, úplnému víťazstvu.

Vieme, že vojnu pripravovala buržoázia „diplomaticky“, za chrbtom svojich národov. Zastierala pravé ciele vojny a vyhlasovala, že vstupuje do vojny na obranu vlasti. Zatiaľ v skutočnosti šlo o nové rozdelenie sveta medzi kapitalistickými štátmi, záujmy ktorých sa už tak poskrižovali, že znovurozdelenie sfér vplyvu stalo sa pre imperialistov jediným východiskom.

Aj ruská buržoázia vstupovala do vojny s presvedčením, že posilní svoje pozície; rozšíri trhy, obohatí sa z vojnových obchodov a súčasne potlačí vzrastajúce revolučné hnutie robotníkov.

Situácia v Rusku bola však podstatne iná, ako v ostatných kapitalistických štátoch. Priemysel bol zaostalý, poľnohospodárstvo viazlo ešte v polofeudálnom stave a nebolo schopné zabezpečiť zásobovanie krajiny vo vojnovom stave. Cárske Rusko bolo teda po hospodárskej stránke nepripravené.

A ešte jedno nebezpečenie hrozilo cárizmu. Bolo to nebezpečenstvo so strany proletariátu, ktorý bol vedený dobre organizovanou boľševickou stranou, na čele s takými vodcami ako bol Lenin a Stalin. A boľševická strana od prvých dní vojny hlásala, že Rusko do vojny nevstúpilo na obranu vlasti, ale so zámerom dobyť cudzie územie, olúpiť cudzie národy v záujme veľkostatkárov a kapitalistov, a preto pracujúce masy musia viesť rozhodný boj proti tejto vojne.

Boj proti vojne stal sa hlavným heslom boľševického programu v rokoch svetovej vojny. Stalin ho rozvíja v rade článkov (napr. *O vojne*), ktoré soznámia čitateľov aj s triednym rozvrstvením vtedajšieho Ruska a jeho záujmami v svetovej vojne. Veľkostatkári a priemyselníci stavali sa plne a otvorene za politiku cárskej vlády; strany buržoáznej demokracie (kadeti) tvárili sa naoko opozičné, ale so zahraničnou i vnútornou politikou cárskej vlády plne súhlasili; maloburžoázne strany (eseri a menševici) vystupovali síce s „programom socializmu“, ale svojou činnosťou pomáhali vládnej politike a zavádzali masy falošnými patriotickými heslami o „obrane vlasti“. Týmto sa jasne priklonili eseri i menševici k teórii sociálšovinistov, ktorí hlásali „triedny mier“ robotníctva s buržoáziou vo vlastnej krajine a vojnu proti iným národom za hranicami svojej vlasti.

Marx-leninská teória poskytla v tejto situácii ruskej boľševickej strane pevnú základňu, na ktorej mohla riešiť všetky otázky týkajúce sa teórie i taktiky vojny, revolúcie, mieru. Týmto otázkam, naliehavým zvlášť v druhej polovici vojny je venovaný celý rad Stalinových prác zahrnutých do II. sväzku (napr. *O vojne*, *O podmienkach víťazstva ruskej revolúcie*, *Zaostali za revolúciou*, *VII(aprílová) konferencia SDRSR (boľševikov)* atď.) Stalin tu nadväzuje na učenie Lenina o imperialistickej vojne a na jeho novú, ucelenú teóriu socialistickej revolúcie o možnosti víťazstva revolúcie v jednotlivých krajinách. Leninova teória o nerovnomernosti hospodárskeho a politického vývoja a v dôsledku toho nová koncepcia podmienok vzniku a víťazstva socialistickej revolúcie bola smernicou aj pre praktickú činnosť ruských boľševikov. Predovšetkým, ako to ukazuje súdruh Stalin, učila boľševikov využívať situáciu utvorenú vojnou proti vlastnej národnej buržoázii, proti cárskej

vláde, ukazovala im východisko z vojny v podobe socialistickej revolúcie. Preto paralelne s vojnou rozvíja a zintenzívňuje sa i revolučné hnutie v Rusku.

A vojna pracovala pre ruskú revolúciu. R. 1917, v treťom roku masového ničenia živých sil národov, masového pustošenia a biedy, masového zúfalstva a hladu, dospely už široké masy k pevnému a nezvratnému presvedčeniu, že je iba jedno východisko z neznesiteľného polohenia: *svrhnúť cársku samovládu*. (1. máj.) Februárová revolúcia, ktorá zo štrajku petrohradských robotníkov prerástla v ozbrojené povstanie, otriasla piliere starej moci. Všade dochádza čím ďalej, tým k častejším a ostrejším demonštráciám a srážkam. Heslá „Preč s cárom!“, „Preč s vojnou“, „Chlieb“, „Slobodu“, staly sa programom vzbúrených robotníkov, vojakov a roľníkov. S. Stalin v článkoch, v ktorých spomína na februárovú revolúciu, píše, ako sa od prvých chvíľ revolúcie tvorily „soviety“ robotníckych a vojenských zástupcov, ktoré boli orgánom ozbrojeného povstania a súčasne zárodkom novej, revolučnej moci (*O sovietskych robotníckych a vojenských zástupcoch*).

V ďalších prejavoch a článkoch (napr. *O dočasnej vláde, O porade v Mariinskom paláci*, atď.) analyzuje Stalin situáciu, ktorá sa po víťazstve februárovej revolúcie v Rusku vytvorila. V priebehu revolúcie vznikly v Rusku dva orgány moci: Dočasná vláda na čele s ministerským predsedom Lvovom a soviety. Dočasná vláda, ako to zdôrazňuje Stalin, skladala sa zo zástupcov buržoázie a zburžoáznených veľkostatkárov, a preto ľud tejto vláde nedôveroval. Stalin v týchto článkoch strháva nemilosrdne „ľudovú masku“ s tvári Dočasnej vlády, pranieje jej politiku, dokazuje, že je proti ľudu, proti mieru, že nedá roľníkom pôdu a ľudu chlieb, že prekáža Sovietskej robotníckej a vojenskej zástupcov pri demokratizácii krajiny. Ukazuje, že kríza Dočasnej vlády, v ktorej boli i vodca kadetov Miľukov a vodca okfabristov Gučkov, je začiatok jej pádu, tak ako to skonštatovali boľševici na VII. konferencii strany (*VII. aprílová konferencia strany*). Táto konferencia určila zásadnú politiku strany v tomto období vo všetkých hlavných otázkach revolúcie, Dočasnej vlády, Sovietov, agrárnej otázky, národnostnej otázky. V národnostnej otázke veľký význam mal prejav súdruha Stalina (*Referát o národnostnej otázke*). Rozvíja v ňom základnú tézu boľševického programu v národnostnej otázke o práve národov na samourčenie až do odtrhnutia a súčasne vysvetľuje marxistické poňatie zásady samourčenia národov, t. j. že úplné oslobodenie utláčaných národov je možné iba vtedy, ak je svrhnutá buržoázia utláčaných národov, ak je porazený imperializmus.

Význačné miesto medzi dielami J. V. Stalina, zahrnutými v treťom sväzku, zaujímajú otázky boľševického vedenia nás v smysle usnesení aprílovej konferencie, potom v dňoch júnovej a júlovej demonštrácie, vo voľbách do obvodných dôm, do mestskej dумы Petrohradu a to v článkoch: *Protí roztriešteným demonštráciám, Kampaň obecných volieb, Čo sa stalo, Somknite rady, Dnes sú voľby* a i. Všetky tieto práce sledujú jeden cieľ: trepezlivosť vysvetľovaním boľševickej politiky, odhaľovaním kompromisníctva menševikov a eserov, nepriateľskej politiky Dočasnej vlády izolovať masy od všetkých týchto živlov a viesť ich správnou cestou proletárskej revolúcie. Stalin sa snaží presvedčiť proletariát, že je už na čase zmeniť pomer síl, že na rozdiel od prvej etapy revolúcie (február), ktorá dala moc do rúk buržoázii, júnová demonštrácia ukázala, že revolúcia speje k etape, ktorá musí dať moc do rúk proletariátu a chudobných vrstiev roľníctva. Razí cestu heslám „Preč s kontra-revolúciou“, „Preč s Dočasnou vládou“, „Všetku moc sovietom“, „Všetku moc pracujúcim masám utláčaných národov“, „Chlieb, sloboda, mier“.

Po potlačení júlovej revolúcie, keď sa kontrarevolúcia, t. j. buržoázia s belogvardejskými generálmi a spolu s nimi i menševici a eseri vrhli na boľševickú stranu obviňujúc ju, že vyvolala a zorganizovala júlovú revolúciu, aby rozvrátila štát a sama sa zmocnila moci, soznamuje Stalin v svojich prejavoch robotníkov s novou taktikou strany. „Pokojnú dobu vývinu revolúcie sa skončilo. Nastalo obdobie ostrých konfliktov a srážok. Život bude vriec, kríza bude vypukovať za krízou. Vojakov a robotníkov neumlčí nikto! Tým, že ešte načas

vyhrala buržoázia, že všetka moc prešla do rúk Dočasnej vlády a soviety s ich menševicko-eserským vedením stali sa príveskom Dočasnej vlády, tým sa naša vec dala len viac do pohybu“, píše J. V. Stalin (*Prejavy na mimoriadnej konferencii Petrohradských org. SDRSR*). Úlohy strany pre nastávajúce obdobie charakterizuje takto: 1. Vyzvať robotníkov a roľníkov, aby boli vytrvalí a aby sa somkli ešte pevnejšie; 2. obnoviť, očistiť, upevniť stranícke organizácie; 3. prejsť do ilegality, ale využívať pritom všetky legálne možnosti a pripravovať sa všetkými silami na konečné ozbrojené povstanie.

V neuveriteľne ťažkej situácii síšiel sa VI. sjazd strany. Zpráva o činnosti Ústredného výboru a referát o politickej situácii, ktoré na sjazde predniesol s. Stalin, sú uverejnené v práci *Prejavy na VI. sjazde SDRSR (boľševikov)*. Tu znovu zdôrazňuje, že heslom strany, z ktorého vyvierajú všetky ostatné, musí byť: svrhnuť diktatúru buržoázie a previesť socialistický prevrat. Podmienky sú zrelé, sila revolúcie vzrastá, treba len pevne a správne viesť proletariát a chudobné roľníctvo. Tu už Stalin dáva priame pokyny k príprave októbrovej revolúcie.

Významné miesto v tomto sväzku zaujímajú články a prejavy, v ktorých sleduje Stalin vývoj udalostí po VI. sjazde strany. Je to najmä obdobie kontrarevolučného sprisahania generála Kornilova, potlačenie povstania a reakcia rozličných strán na prudký pokles pozícií Dočasnej vlády v Rusku. (Články *Žiadame, Sprisahanie pokračuje, Cudzinci a Kornilovovo sprisahanie* a i.) Stalin v nich rozvíja dramatický obraz Ruska po Štátnej porade v Moskve (august 1917), na ktorej generál Kornilov otvorene žiadal sosadiť Dočasnú vládu a vyhlásiť vojenskú diktatúru, žiadal zaviesť trest smrti nielen na fronte, ale i v zázemí, žiadal rozohňať výbory i soviety. Tieto požiadavky Kornilova, namierené predovšetkým a jedine proti revolučným masám, schvaľovala nielen veľkiburžoázia, kapitalisti a zástupcovia zahraničných „spojencov“ (Anglicko a Francúzsko), ale i predstavitelia kadetov a eserov. Ostrie proti revolúcii sa vyhrlo, ale súčasne rozfúkalo jej plameň. Sila boľševickej strany a idea socialistickej revolúcie spôsobili víťazstvo nad Kornilovovým sprisahaním.

Situácia v Rusku v tomto bezprostrednom období októbrovej revolúcie nebola jednoduchá a boľševická strana musela prejsť ťažkými skúškami. Čo jej dávalo istotu a pevnosť? Stalin výstižne hovorí: „Sila marxisticko-leninského teórie spočíva v tom, že umožňuje strane orientovať sa v situácii, porozumieť vnútornú spojitosť okolitých udalostí a rozoznať nielen to, ako a kde sa rozvíjajú súčasne udalosti, ale aj to, ako a kde sa musia rozvíjať v budúcnosti“ (*Dejiny VKS(b), Krátky prehľad*).

Zo všetkých týchto článkov vidieť, ako sa Stalin priamo zúčastňuje na osude revolúcie, ako bezpečne ovláda teóriu a v dôsledku toho i revolučnú prax. Predvída, že po potlačení kornilovčiny zahájí buržoázia ešte posledný boj proti revolúcii. Odhaľuje zákernosť kompromisníkov, ktorí miesto toho, aby bojovali po boku proletariátu, vyjednávajú s jeho nepriateľom. Napadá kadetov, ktorí na čelo päťčlenného direktória postavili svojho vodcu Kerenského (články *Proti kompromisu s buržoáziou, Kríza a direktorium*, a i.). Na druhej strane overujúc si Marxovu poučku vidí, že „revolúcia rastie a silnie práve srážkami s kontrarevolúciou, že v ohni týchto srážok ožili a zaktivizovali sa už takmer odumreté soviety a výbory, rozbité úkladmi buržoázie v júli a v auguste, že vplyv boľševikov vzrastá ako nikdy, že idú s nami nielen robotníci, ale i vidiek“ (*Vlastnou cestou*). Konečne učí stranu, aby sa sama starala o soviety, aby sa soviety z orgánov mobilizácie más premenili na orgány povstania a na orgány prevzatia štátnej moci (napr. *Všetku moc soviетom, Štrajkolomci revolúcie, Čo potrebujeme* atď.).

Tretí sväzok sa končí článkami z obdobia bezprostredných príprav povstania v septembri—októbri 1917. Odráža teda celú revolučnú skutočnosť tejto doby, keď robotnícka trieda Ruska zahajovala epochu proletárskych revolúcií. Proletariát Ruska, vedený boľševickou stranou, podporovaný roľníkmi, vojakmi a námorníkmi, nastupoval konečný boj proti kapi-

talistom „za novú vládu — vládu sovietsk, za nový typ štátu — diktatúru proletariátu, za novú spoločnosť — socialistickú spoločnosť“.

E. Segénová

PRVÝ SVÄZOK SPISOV KLEMENTA GOTTWALDA

Z českého originálu Klement Gottwald: Spisy I, vydaného nakladateľstvom Svoboda, Praha 1951, poslovenčil Ústav Slovenského národného povstania. Vydalo nakladateľstvo Pravda, Bratislava 1951. Cena viaz. Kčs 55.—.

Osobnosť Klementa Gottwalda, jeho vývoj a všestranný rast sú úzko späté s osudmi a s politicko-ideovým vyzrievaním KSČ temer od jej založenia až podnes. Je vodcom KSČ a teda aj nášho robotníckeho hnutia od februára 1929 a dnes, keď po víťazných bojoch stojí na čele štátu a múdro ho kormidluje, je úplne namieste vrhnúť pohľad na jeho činnosť v minulosti, sprítomniť si všetko to, čo vykonal, osvetliť celú jeho cestu ťažkých bojov a tým aj cestu nášho proletariátu k slávnemu dnešku a dať tak príklad miliónom nových budovateľov, ktorí chcú kráčať v jeho šľapajách.

Preto vítame ako veľkú historicko-kultúrnú udalosť vydanie prvého sväzku sobraných spisov Klementa Gottwalda, ktoré budú teraz vychádzať pravidelne podľa usnesenia ÚV KSČ. V tomto sväzku sú obsiahnuté články a prejavy z rokov 1925—1929, no nie všetky. Ako podotýka redakcia Spisov, mnoho jeho prác z týchto rokov, najmä z roku 1926, bude zahrnutých v poslednom sväzku. Slovom je tu zachytená tvorba z jeho mladosti a dozrievania, z dôb jeho politicko-ideového vzostupu, keď sa z redaktora komunistickej tlače vypracoval na generálneho tajomníka KSČ a predniesol ako poslanec a predseda klubu komunistických poslancov svoju prvú parlamentnú reč v decembri r. 1929.

Aké osudy prežíval v týchto rokoch Klement Gottwald a československé robotnícke hnutie? Vďaka Veľkej októbrovej revolúcii r. 1917 panovala v týchto časoch v radoch nášho robotníctva silná revolučná nálada, ktorá trvala ešte niekoľko rokov po nej. No, náš proletariát nebol dostatočne organizovaný, aby mohol vyvíjať akcie podobné sovietskym, na čele ktorých stáli Lenin a Stalin. Preto robotníctvo nebolo schopné zabrániť, aby prvá vláda novozrodenej ČSR bola buržoázna. Boli v nej síce i zástupcovia sociálnej demokracie, jediní to oficiálni zástupcovia nášho robotníckeho hnutia v tých časoch, ale v samej strane vedenie strhli na seba pravicoví socialisti. V septembri r. 1920 nastúpila na jej miesto nová vláda, taktiež buržoázna, ktorá sa už v decembri toho istého roku smutne preslávila krvavými útokmi na robotníctvo temer v celej republike. Tým boli zničené na dlhú dobu nádeje robotníckej triedy na skutočne demokratickú republiku. Zavládla všeobecná ochablosť a malomyselnosť. Podobné udalosti sa odohrávaly v tých časoch aj v iných krajinách Európy: robotníctvo bolo všade porážané a revolučná nálada ochabovala stále viac a viac.

Najhlbšie príčiny týchto porážok tkvety práve v zrade pravicových soc. dem. vodcov, ktorí v rozhodných chvíľach opustili záujmy robotníctva a prešli na stranu buržoázie. Toto sa stalo r. 1920 a ešte viackrát potom, keď už jestvovala KSČ (Jilek, Bolen). Reakciou na túto zradu bolo založenie KSČ v máji r. 1921, na čelo ktorej sa postavila ľavica soc. dem. strany, ktorá sa z nej odštiepila a ktorá zostala verná požiadavkám robotníctva. KSČ vznikla ako reakcia na zradu soc. dem. vodcov a bola to jediná strana, ktorá nekompromisne bojovala za záujmy československého robotníctva.

Decembrové udalosti r. 1920 mali veľký vplyv na mladého Gottwalda, ktorý bol už vtedy činný v robotníckom hnutí. Vtedy pracoval ako robotník v Rousinove, v Brne videl na vlastné oči stovky zajatých robotníkov, účastníkov stávky oslavanských elektrární, videl zákernosť buržoázie, no i neorganizovanosť, nepripravenosť, nerozhodnosť a mnohé iné